

**მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობა და სახელმწიფოს პოლიტიკა
საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემაში**

ბაჩო ბითარი ხუროშვილი

პოლიტიკის მეცნიერების საბაკალავრო პროგრამა
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Email: B.khuroshvili@gmail.com

აბსტრაქტი

ეფექტური, ეფექტიანი და ლიბერლ-დემოკრატიული განათლების პოლიტიკა, ადმინისტრირება და კარგი მმართველობის მქონე სისტემა, წარმატებული სახელმწიფოს განუყოფელი ნაწილია. კანონის უზენაესობა, მისი აღსრულება და გამართულობა კი, განათლების ჭრილში ახალგაზრდების წინსვლასა და რეალიზებას უზრუნველყოფს. სახელმწიფო ზოგადი განათლების სფეროში მის მიზნებს კანონის დონეზე დეკლარირებს ისეთი პრინციპებით, როგორებიცაა : სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლება, კანონის უზენაესობა, ურთიერთმიმდებლობა და პატივისცემა, რწმენისა და რელიგიის თავისუფლება, ნეიტრალურობა და არადისკრიმინაციულობა, უმცირესობათა უფლებების დაცვა, მოსწავლეთა ჭეშმარიტი ინტერესების დაკმაყოფილება და სხვა. თუმცა, მეორეა, როგორ ხორციელდება ამავე სახელმწიფოს დეკლარირებული პოლიტიკის მიზნებისაკენ სწრაფვა? ან ხორციელდება თუ არა რეალობაში თავად მიზნები? ექსპერტები მიუთითებენ ამავე მიზნების ამბიციურობაზე და ცხადყოფენ სისტემაში არსებულ პრობლემებს მოსწავლეთა უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველყოფის საკითხებში. კვლევის თანახმად, დღეს მოსწავლეთა 78,4 % თვლის, რომ უმცირესობათა უფლებები სკოლაში სრულიად არ არის დაცული, ხოლო მათი 72,6% გამხდარა სიტყვიერი შეურაცხყოფის მსხვერპლი. გამოკითხულთა მხოლოდ 4% ამბობს, რომ ზოგადი განათლების სისტემა სრულიად არის დამყარებული ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებზე. რესპოდენტთა 51,8% შეხვედრია სკოლაში რელიგიურ პროპაგანდას. ამასთან ერთად, კვლევამ ცხადყო, რომ მათი 80,2% პირადად შესწრებია მოსწავლის დისკრიმინაციის შემთხვევას. აქვე ყურადსაღებია, რომ კვლევის შედეგად გამოვლინდა მოსწავლეთა სოციალური და ეკონომიკური უთანასწორობის პრობლემა ზოგადი განათლების სისტემაში, რაც მათ აკადემიურ შედეგებზეც აისახება. ამის ფონზე, მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფომ გარკვეული ქმედითი ნაბიჯები გადადგა, მოსწავლეთა უფლებების დაცვის მხრივ სახელმწიფო პოლიტიკის ერთიანი სტრატეგია ჯერ კიდევ არ შემუშავებულია.

საკვანძო სიტყვები: განათლების პოლიტიკა, ზოგადი განათლების სისტემა, მოსწავლეთა უფლებები, უმცირესობათა პოლიტიკა, პოლიტიკის დეკლარირება, იმპლემენტაცია.

შესავალი

წარმატებული და ძლიერი სახელმწიფოს ფუნდამენტს განათლებული საზოგადოება წარმოადგენს. ყველას აქვს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლება, (საქართველოს კონსტიტუცია მუხლი 27, 1995) თუმცა ცალკეა ის ფაქტი, როგორია განათლების უზრუნველყოფის მექანიზმები და თავად საგანმანათლებლო გარემო? განათლების როგორ სისტემას გვთავაზობს თავად სახელმწიფო? როგორ მოქალაქედ უნდა აღზარდოს მოსწავლე თავად სისტემამ და რა ფორმით/საშუალებებით უნდა აღზარდოს ის?

გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია ცხადყოფს, რომ განათლების მიზანია ადამიანის სრული განვითარება, მისი უფლებებისა და ფუნდამენტური თავისუფლებების პატივისცემის გამყარება და ამ მხრივ, განათლების პოლიტიკის მიზანია ტოლერანტობის, მეგობრული ურთიერთობების განვითარება სხვადასხვა ერს, ეთნიკურ თუ რელიგიურ ჯგუფებს შორის (ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, მუხლი 26.2, 1948). თუმცა, აქვე საინტერესოა ისიც, თუ რა ხდება საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემაში ამ მიმართულებით და არის თუ არა უზრუნველყოფილი მოსწავლეთა ძირითადი უფლებები და თავისუფლება?

აღსანიშნავია, რომ განათლების სისტემის ბირთვისა და უმნიშვნელოვანეს კომპონენტს თავად მოსწავლე წარმოადგენს. ქართული რეალობიდან გამომდინარე კი, ბოლო ათწლეულის განმავლობაში, მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობისა და ზოგადი განათლების პოლიტიკის საკითხები აქტუალობასა და პრობლემატურობას არ კარგავს, რაზეც მოწმობს ბოლო დროინდელი კვლევები და ფაქტები, კერძოდ, 2018 წლის სახალხო დამცველის ადამიანის უფლებათა

აკადემიის მასშტაბური „კვლევა ადამიანის უფლებების სწავლებისა და სასწავლო გარემოს შესახებ ზოგადსაგანმანათლებლო სივრცეში“, ასევე 2019 წლის 6-20 დეკემბერს NDI-ის მიერ ჩატარებული კვლევა საჯარო სკოლების როლის, ფუნქციონირების, უფლებრივი მდგომარეობისა და განათლების ხარისხის შესახებ. აქვე უნდა აღინიშნოს ერთი გარემოება, რომ მანდატურის სამსახურის მიერ გავრცელებული ოფიციალური ინფორმაციის თანახმად, 2018-2019 სასწავლო წლებში საჯარო სკოლებში დაფიქსირებულია მოსწავლეებს შორის სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფის 2580 ფაქტი, თუმცა, მნიშვნელოვანია აღვნიშნოთ, რომ მანდატურის სამსახური 2019 წლის მონაცემებით, მხოლოდ 486 საჯარო სკოლაში ფუნქციონირებდა, რაც საჯარო ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების მხოლოდ 23%-ს შეადგენდა. მეორე საკითხი კი აქ ისაა, რამდენად ხელმისაწვდომი იყო და არის მანდატურის სამსახურისათვის ყველა ფორმის ძალადობისა თუ ბულინგის შემთხვევის აღრიცხვის შესაძლებლობა (საქართველოს განათლების, მეცნიერების კულტურისა და სპორტის სამინისტროს საქართველოს რეფორმების ასოციაციის წერილი, 2019)?

უკვე ნახსენები ფაქტები და გარემოებები მიუთითებს ზოგადი განათლების სფეროში მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობით დაინტერესებაზე და მოწმობს ამავე საკითხის პოლიტიკის დღის წესრიგში წამოწევის მცდელობას. უფლებრივი თანასწორობა საგანმანათლებლო შედეგებში არის გადამწყვეტი ფაქტორი შესაძლებლობათა თანასწორობის მიღწევისა და ამ ღირებულებების თაობათაშორისი გადაცემისა, რომელსაც საზოგადოება აღწევს (Schütz & Ursprung, 2008). ზოგადად, მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობის შესასწავლად და ამ მიმართულებით სახელმწიფოს პოლიტიკის შესაფასებლად მნიშვნელოვანია კომპლექსური მიდგომა, რომელიც, ნაშრომის მიხედვით, მოიცავს, ერთი მხრივ, ინფორმაციის მიღებას თავად მოსწავლეებისაგან მათი უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ, მეორე მხრივ, მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობისა და სახელმწიფო პოლიტიკის შესწავლას დოკუმენტებისა და უკვე არსებული კვლევების საფუძველზე, შემდგომში კი ამავე საკითხების შეფასებას ექსპერტებისაგან.

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მიღებული შედეგები შევადაროთ თავად ზოგადი განათლების რეგულირების ჩარჩოს შესაბამის ნაწილებს. ინსტიტუციონალური დიზაინის შემადგენელი კომპონენტი ხომ თავად კანონია, ამ კუთხით კი, კარგი მიგნებაა ვიკვლიოთ და დავინახოთ, თუ როგორ ფუნქციონირებს საქართველოს კანონი “ზოგადი განათლების შესახებ”. ის ზოგადი განათლების სისტემისათვის ერთ-ერთ მთავარ მამოძრავებელს წარმოადგენს, რადგან ეს კანონი ეხება ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიზნები, მოსწავლეთა უფლებები და თავისუფლებები, სკოლის მართვა, მისი ფუნქციონირება და სხვა. სწორედ ამიტომ, კვლევის პირველი მიზანია მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობის შესწავლა, შემდგომში მისი შესაბამისობა საქართველოს კანონთან “ზოგადი განათლების შესახებ,” ხოლო, კვლევის მეორე მიზანია, ზოგადი განათლების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შესწავლა და ურთიერთმიმართების დადგენა განხორციელებულ პოლიტიკასა და ინსტიტუციონალურ დიზაინს შორის. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, ამოცანების თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია რეგულაციების შესწავლა საქართველოს კანონში “ზოგადი განათლების შესახებ” და აღნიშნულ დოკუმენტში დეკლარირებული პოლიტიკის განხორციელების შეფასება. ამის გათვალისწინებით საკვლევი კითხვები მდგომარეობს შემდეგში: რამდენად ირღვევა, მოსწავლეთა აზრით, მათი უფლებები ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში? როგორია სახელმწიფოს პოლიტიკა მოსწავლეთა უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველყოფის საკითხებში? ჰიპოთეზები კი ასე ჩამოყალიბდა: მოსწავლეთა აზრით, მათი უფლებები მნიშვნელოვნად ირღვევა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში; სახელმწიფოს პოლიტიკა საქართველოს კანონში “ზოგადი განათლების შესახებ” ეფუძნება ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებს, თუმცა მასში არსებული დეკლარირებული პოლიტიკის მიზნების იმპლემენტაცია არავალიდურია.

შესამჩნევია, რომ უკვე ნახსენები კანონი ღირებულებით დონეზე ეფუძნება ლიბერალურ-დემოკრატიულ ფასეულობებს, რაზეც მოწმობს ამავე კანონის მუხლი 3, რომლის მიხედვითაც განათლების პოლიტიკის ძირითადი მიზანია მოსწავლის

უნარ-ჩვევების განვითარება და მისი აუცილებელი ცოდნით უზრუნველყოფა, ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება და ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებული სამოქალაქო ცნობიერების ჩამოყალიბება (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ მუხლი 3, 2005). თუმცა, აქ მეორეა ის გარემოება, რა ტიპის პოლიტიკას ატარებს სახელმწიფო მისი მიზნების მისაღწევად ზოგადი განათლების სფეროში და ეფექტურად ხორციელდება თუ არა ეს და სხვა კონკრეტული მუხლები? ცალსახაა, რომ სახელმწიფო პოლიტიკის დეკლარირებული მიზნები განხორციელების დონეზე ხელს შეუწყობს მოსწავლის თავისუფალ გარემოში სწავლის შესაძლებლობას, სადაც მისი უფლებები და თავისუფლებები გარანტირებულად იქნებოდა დაცული.

ლიტერატურის მიმოხილვა

დემოკრატიული სახელმწიფოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი პრინციპი სამართლიანი კანონის ეფექტური დეკლარირება და ეფექტიანი იმპლემენტაციაა. განათლების კონტექსტში ურთიერთპატივისცემისა და მიმდებლობის, არჩევანის, სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების პრინციპების დეკლარირება კანონსა და საერთაშორისო სამართლებრივ აქტებში ქმნის სინერგიას, რომელიც აღსრულების დონეზე მოსწავლეთა ჭეშმარიტი ინტერესების დამცველად გვევლინება. (საქართველოს კონსტიტუცია, 1995) (ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, 1948) (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, 2005).

განათლების პოლიტიკასა და ადმინისტრირებაში მნიშვნელოვანია სოციალური სამართლიანობის უზრუნველყოფა. სოციალურ-ეკონომიკური სამართლიანობა კი, თანაბარი შესაძლებლობებისა და ტექნოლოგიური პროგრესის გარანტია, ეს ყოველივე კი, პროპორციულად სახელმწიფოზე აისახება (Rao, 2007).

უფლებრივი თანასწორობის დენატურირება საგანმანათლებლო შედეგებზე მკვეთრად აისახება. უფლებრივი უზრუნველყოფის საკითხები კი, გადამწყვეტი ფაქტორია შესაძლებლობათა თანასწორობის მიღწევისა და ამ ღირებულებების თაობათაშორის გადაცემაში (Schütz & Ursprung, 2008). განათლების სისტემა

მონაწილეობას ეფუძნება, შესაბამისად, მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, რომ პოლიტიკისა და სოციალიზაციის ყველა აქტორი, ვალდებული ვართ იმ განათლების უზრუნველყოფაზე, რომელსაც თითოეული თანამოქალაქე იღებს. სწორედ ასეთი მიდგომები, ადაპტირებული მონაწილეობრივი პოლიტიკა იძლევა სისტემის უკეთ ფუნქციონირების საშუალებას (Cox, 2018).

მნიშვნელოვანია, რომ ზოგადი განათლების სისტემში გვქონდეს ინფორმაცია არსებულ სიტუაციაზე, პრობლემებსა თუ სტატისტიკაზე. სწორი ინფორმაციის ცოდნა პოლიტიკის მეწარმეებს საშუალებს აძლევს წინ წამოწიონ და პოლიტიკის დღის წესრიგში დააყენონ არსებული საკითხები. ამავე სისტემაში ინფორმაციის არასაკმარისობის პრობლემა ორი ათწლეულია დგას, უტყუარი ინფორმაცია კი ის სტიმულია, რომელიც ბადებს პრევენციასა და პრობლემის აღმოფხვრის მექანიზმების შემუშავებას (Akiba, 2002) (საქართველოს განათლების, მეცნიერების კულტურისა და სპორტის სამინისტროს საქართველოს რეფორმების ასოციაციის წერილი, 2019).

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობის მხრივ პრობლემა ყოველთვის არსებობდა. 2008 წლისათვის მოსწავლეთა 47,1% ფიზიკურ, ხოლო 47,5% ფსიქოლოგიურ ძალადობას განიცდიდა, თუმცა ამ თვალსაზრისით კვლევები ბოლო წლებია თითქმის არ ვითარდება, შესაბამისად, 2008 წლის მონაცემები ვერ იქნება დღევანდელი პრედიქტორი (ეროვნული კვლევა საქართველოს სკოლებში ძალადობის შესახებ, 2008).

2010 წელს “ECRI” პირდაპირი რეკომენდაციით მოგვმართავდა რელიგიური მრავალფეროვნების აღიარებისა და პატივისცემის შესახებ (ევროპული კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, 2010). სეკულარიზმის პრობლემისა და არატოლერანტული განწყობების არსებობაზე ნათქვამია ადგილობრივ კვლევებშიც (სეკულარიზმის კრიზისი და ლოიალობა დომინანტი ჯგუფის მიმართ, სახელმწიფოს როლი 2012-2013 წლებში საქართველოში გამოვლენილი რელიგიური კონფლიქტების მოგვარებაში, 2013). მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფომ გადადგა ქმედითი ნაბიჯები ზოგადი განათლების სფეროს განვითარებისათვის და გაზარდა

თანხები როგორც სისტემაში სუბსიდირების, ისე უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მხრივ, მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობის პრობლემა კვლავ გამოწვევაა (საქართველოს განათლების, მეცნიერების კულტურისა და სპორტის სამინისტროს საქართველოს რეფორმების ასოციაციის წერილი, 2019) (საქართველოს მთავრობის დადგენილება განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია 2017-2021წწ).

ლიტერატურის მიმოხილვამ გვაჩვენა, რომ უფლებრივი მდგომარეობის პრობლემა ნათლად დგას საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემაში. მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო და ადგილობრივმა ორგანიზაციებმა გამოაქვეყნეს ანგარიშები, აღნიშნული პრობლემა პოლიტიკის დღის წესრიგში ვერ მოხვდა. აღსანიშნავია, რომ სამეცნიერო ნაშრომების ფოკუსი ძირითადად კონცენტრირებულია იმაზე, თუ როგორი უნდა იყოს სისტემა. მკვლევრები ხაზს უსვამენ სამართლიანობის, თანასწორობის და კეთილდღეობის პრინციპების მნიშვნელობას ზოგადი განათლების პოლიტიკის სფეროში, თუმცა ნაკლებად ამახვილებენ აქცენტს იმაზე, თუ როგორი რეალობა დგას თავად სისტემაში დღეს. საერთაშორისო სამართლებრივი აქტები და ადგილობრივი კანონმდებლობა დეკლარირებს ღირებულებით და ზოგად პრინციპებს, თუმცა აღსანიშნავია, რომ მცირე კვლევები გვაქვს პოლიტიკის იმპლემენტაციის მიმართულებით და მაინც, რადგან ჩვენ ხელთ გვაქვს ძალადობის შემთხვევათა, უფლებების დარღვევათა და სისტემაში არსებულ სხვა პრობლემათა სტატისტიკა, ჩვენ შეგვიძლია დავინახოთ, რომ ურთიერთმიმართება პოლიტიკის დეკლარირებასა და იმპლემენტაციას შორის, მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობის საკითხებთან ერთად, საჭიროებს დამატებით კვლევებს.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მეთოდოლოგიად გამოყენებულია სოციალურ მეცნიერებათა კვლევის რაოდენობრივი და თვისებრივი მეთოდები. კერძოდ, თვისებრივი კვლევის მეთოდებიდან, სიღრმისეული საექსპერტო-ინტერვიუ და დოკუმენტების ანალიზი, ხოლო რაოდენობრივი კვლევის მეთოდებიდან ანკეტირება,

თვითადმინისტრირებადი კითხვარების მეშვეობით. თვისებრივი კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა საქართველოს “კანონი ზოგადი განათლების შესახებ” , გაკეთდა ორი სიღრმისეული საექსპერტო-ინტერვიუ განათლების პოლიტიკის საერთაშორისო ექსპერტთან და ზოგადი განათლების პოლიტიკის ექსპერტთან, ხოლო რაოდენობრივი კვლევა ჩატარდა 2019 წლის ოქტომბრის-ნოემბრის თვეებში წინასწარ განსაზღვრული კითხვარის მეშვეობით. რაოდენობრივი კვლევის ობიექტს წარმოადგენდა 16-18 წლის თბილისის საჯარო სკოლების მოსწავლეები, რომელთა საშუალო ასაკი იყო 17 წელი SD (16.9) . აღნიშნული კვლევისას გამოიკითხა 277 გოგონა და 223 ბიჭი, საერთო ჯამში - 500 ახალგაზრდა. რაოდენობრივი კვლევა ეფუძნება არაალბათურ ხელმისაწვდომ შერჩევას, ხოლო მონაცემები დამუშავებულია SPSS-ის მეშვეობით და გამოყენებულია ერთგანზომილებიანი ანალიზი. კვლევაში არ არის დამოუკიდებელი და დამოკიდებული ცვლადი, ვინაიდან აღნიშნული კვლევა აღწერითი , დესკრიპტული ხასიათისაა.

საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემა

როდესაც ჩვენ სისტემაზე ვსაუბრობთ აუცილებლად გასააზრებელია, რომ ნებისმიერი სისტემა შედგება ნაწილებისაგან, ნაწილები ქმნიან მთლიანობას და ამ მთლიანობას გააჩნია კონკრეტული საზღვრები. მოზრდილები, პედაგოგები, კანონმდებლები, მშობლები და უწყვეტი შემსწავლელები პასუხისმგებელი ვართ იმაზე, თუ როგორ განათლებას იღებენ ჩვენი თანამოქალაქეები თუ შვილები. ასეთი დამოკიდებულება ქმნის ნებისმიერი სისტემის უკეთ ფუნქციონირების შესაძლებლობას (Cox, 2018). ნებისმიერი კანონი, რომელიც სფეროს პოლიტიკის, მიზნებისა და ხედვების განმსაზღვრელია, აღიქმება, როგორც სისტემის ერთი დიდი შემადგენელი კომპონენტი. საქართველოში ზოგადი განათლების სისტემა რეგულირდება საქართველოს კანონებით: “ზოგადი განათლების შესახებ” და “განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ”; მოქმედი ეროვნული სასწავლო გეგმით და სხვა კანონქვემდებარე აქტებით . თითოეული კანონი ან სამართლებრივი

აქტი, რომელიც მიღებულია განთლების სფეროს რეგულირების მიმართულებით პირდაპირ აისახება ამავე სფეროს ბენეფიციართა ყოველდღიურ ყოფაზე. საქართველოში სრული ზოგადი განათლება არის სამსაფეხურიანი და საერთო ჯამში მოიცავს სწავლების თორმეტ წელს. განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ მიღებული ინფორმაციის მიხედვით, სრული ზოგადი განათლების მიღება გულისხმობს ზოგადი განათლების სამივე საფეხურის ეროვნული სასწავლო გეგმით დადგენილი მიღწევების დონის დაძლევას და შესაბამისი დოკუმენტებით სახელმწიფოს მიერ ამის დადასტურებას.

განათლება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სოციალურ-ეკონომიკური სამართლიანობის, თანაბარი შესაძლებლობების და ტექნოლოგიური პროგრესის შექმნაში (Rao, 2007). საქართველოს “კანონი ზოგადი განათლების შესახებ” დეკლარირებს მოსწავლის აღზრდას ლიბერალურ-დემოკრატიული ღირებულებებით. სხვა ყველაფერთან ერთად, მისთვის ამოსავალი წერტილი მოსწავლის თავისუფალ პიროვნებად ჩამოყალიბებისათვის საჭირო პირობების შექმნა და მისი ცოდნით უზრუნველყოფაა.

“ზოგადი განათლების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის მიზნები ამბიციურია; პოლიტიკის დონეზე ზემოთ აღნიშნული ღირებულებების განვითარების მნიშვნელობა აღიარებულია; თუმცა, ამ მიზნების მიღწევისთვის მნიშვნელოვანია მოქნილი, ინკლუზიური, ხარისხზე ორიენტირებული სისტემის არსებობა, შესაბამისი რესურსებით. მიუხედავად იმისა, რომ წარმატებული მაგალითები არსებობს, ეს მთელს სისტემაზე ნაკლებად ითქმის. სასწავლო პროცესში დაბრკოლებები იჩენს თავს, როგორცაა სახელმძღვანელოების პრობლემა, მასწავლებლების კვალიფიკაცია, სკოლების მატერიალურ-ტექნიკური აღჭურვილობა, სასწავლო ლაბორატორიების ფაქტობრივი არარსებობა, სპორტული დარბაზების მოუწყობლობა და სხვა. ეს არ არის ბოლო პერიოდის პრობლემები, ეს ათწლეულების შედეგია. სისტემის ეფექტურობის შეფასება PISA შედეგებითაც შეიძლება. საქართველომ მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა შედეგები 2010 წლიდან 2015 წლამდე, თუმცა PISA 2015 წლის მონაცემების მიხედვით, ყველაზე დაბალი მიღწევა

დაფიქსირდა კითხვაში - 52%, მეცნიერებაში 51% და მათემატიკაში 57%. ამ საკვანძო კომპეტენციებში დაბალი მიღწევა ამ მოსწავლეებს მიჰყვება ცხოვრების განმავლობაში და ზღუდავს მათი პოტენციალის რეალიზებას, იმის მიუხედავად, დატოვებენ თუ არა ისინი განათლებას, ან გააგრძელებენ სწავლას პროფესიული თუ უმაღლესი განათლების მიმართულებით. ამ მონაცემების ფონზე, ცხადია უფრო პრობლემური უნდა იყოს ზემოთ ჩამოთვლილი ღირებულებების განვითარება, რაც კვლავ უკავშირდება მასწავლებლების კვალიფიკაციას და საჭირო რესურსების ხელმისაწვდომობას (ექსპერტი 1).

“პოლიტიკური სოციალიზაციის ყველა თეორია, მათ შორის ჰაიმანის თეორია პირდაპირ ამბობს, რომ სახელმწიფოს რა კურსიც აქვს, იმ კურსს წერს განათლებაში. ეროვნულ სასწავლო გეგმაში სიტყვა „ლიბერალური“ არ არის ნახსენები, ხოლო სიტყვა - დემოკრატიული წერია ოცდაერთჯერ, აქედან ოთხჯერ ის გამოყენებულია შინაარსობრივ ნაწილში, რომ დემოკრატია უნდა ასწავლო, რომ მმართველობა დემოკრატიული უნდა იყოს და სხვა, ხოლო ჩვიდმეტ შემთხვევაში, არის უბრალოდ ცნება. საგნების “მე და საზოგადოებისა” და “სამოქალაქო განათლების” სახელმძღვანელოებში სიტყვა „ლიბერალური“ მხოლოდ ერთხელ არის ნახსენები, როდესაც საუბარია პოლიტიკურ იდეოლოგიებზე. ეს ნიშნავს იმას, რომ ლიბერალ-დემოკრატიულობა დეკლარირებულ დონეზე გვხვდება ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებში და კანონში ზოგადი განათლების შესახებ, ისიც იმიტომ, რომ ზგემშია ნახსენები. ეს ნიშნავს იმას, რომ ის უბრალოდ, ფასადურ დონეზე წერია.” (ექსპერტი 2)

ცნობილია რა, რომ ბოლო წლების განმავლობაში განათლება მეტად მნიშვნელოვანი მიმართულება გახდა სახელმწიფოსათვის, რაზეც მოწმობს ყოველწლიური ბიუჯეტის ზრდა და არაერთი რეფორმა ამ მიმართულებით.

მაგალითად, 2012 წელს დაიწყო და დღემდე გრძელდება მოქმედი ეროვნული სასწავლო გეგმის შემდგომი განვითარება და დანერგვა, რომელიც მიმართულია არსებული გამოწვევების გადაჭრისკენ თანამედროვე ტენდენციების გათვალისწინებით. 2016 წელს დასრულდა ზოგადი განათლების ეროვნული

სასწავლო გეგმის დაწყებითი საფეხურის ნაწილის განახლება, რასაც მოყვება სახელმძღვანელოების განახლება და ხარისხის გაუმჯობესება. აღნიშნული ცვლილებები ძალაში შევიდა 2018 წელს. აქვე უნდა ითქვას, რომ პერმანენტულად მიმდინარეობს საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება საჯარო სკოლებში (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია 2017-2021), თუმცა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით ერთიანი პოლიტიკა არ შემუშავებულა. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ ამ მხრივ არაერთ პრობლემას ვაწყდებით, როგორც ფუნდამენტურ, ისე ინკრიმენტულ საკითხებში.

კანონის, დეკლარირებული მიზნებისა და აღსრულების პრიზმა

ჩვენ გვაქვს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლება, მაგრამ საინტერესოა, თავად როგორ განათლებას გვთავაზობს სახელმწიფო? რა ფორმის და ფორმით? როგორ სივრცეში? ვისთან ერთად და ვის მიერ? საქართველოს კანონმდებლობა ზოგადი განათლების სივრცეში ნათელს ჰფენს შემდეგ გარემოებას, რომ მოსწავლეები უნდა ჩამოყალიბდნენ ეროვნულ და ზოგადსაკაცობრიო, ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებზე, მათ სწორად უნდა ესმოდეთ სახელმწიფოს როლი და ფუნქცია, სწორად აფასებდნენ ჯანსაღი ცხოვრების წესს, აღიზარდონ ტოლერანტული და კულტურული თვითმყოფადობის პრინციპებზე და სხვა. სახელმწიფო ზოგადი განათლების მიღების უზრუნველსაყოფად ქმნის ზოგადი განათლების სისტემას და სათანადო სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებს (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, მუხლი 9), თუმცა იგი არსად განმარტავს, რას გულისხმობს სათანადო სოციალურ-ეკონომიკური პირობები ამ მიმართულებით და, ფაქტობრივად, არ არსებობს ერთიანი სტანდარტი, რომელიც ეფექტურად განსაზღვრავდა, თუ როგორი უნდა იყოს გარემო. მეტიც, სახელმწიფო პოლიტიკის დონეზე არ არსებობს მონაცემები, რომელიც დაადგენდა, რამდენადაა სათანადო სოციალურ-ეკონომიკური პირობები მიღწეული ამავე სისტემაში. აქვე ის საკითხიცაა, რომ კანონი არ ახდენს ლიბერალ-დემოკრატიული პრინციპების

დეფინირებას. ეს ყველაფერი კი ფასადურ ელფერს იძენს. “საქართველოში შედარებით მაღალია სიღარიბის და უთანასწორობის დონე, რაც ხელს უშლის ახალგაზრდების პოტენციალის რეალიზებას არა მხოლოდ განათლების სფეროში, არამედ შრომის ბაზარზეც. 90-იანი წლების შუა პერიოდის შემდეგ საქართველოში უმჯობესდება საერთო კეთილდღეობა და მცირდება სიღარიბე, თუმცა ის მაინც პრობლემაა. მსოფლიო ბანკის ინდიკატორების მიხედვით, ჯინის კოეფიციენტი 2015 წელს 39%, ხოლო 2016 წელს 36.5% იყო; ეს მაჩვენებელი უთანასწორობის საზომად ყველაზე ხშირად გამოიყენება. სოციალური უთანასწორობის საქართველოსნაირი მაჩვენებლები იმ ქვეყნებს აქვთ, რომელთა დამახასიათებელი ნიშანი საშუალო კლასის არარსებობა ან მცირერიცხოვანი საშუალო კლასია. ეს მაჩვენებლები გაცილებით მაღალია, ვიდრე ევროკავშირის ქვეყნების მაჩვენებლები. არსებული სოციო-ეკონომიკური პრობლემები განათლებაზე ხალმისაწვდომობას ამცირებს. მოსწავლეებს განათლების მიტოვება უწევთ, რაშიც დიდ როლს ფინანსური პრობლემები ასრულებს. ახალგაზრდები სოციალური უთანასწორობის გამო უფრო დაბალი საფეხურის განათლებას იღებენ, რაც დიდ გავლენას ახდენს მათ შემდგომ კეთილდღეობაზე. კვლევები და ანალიზი აჩვენებს, რომ მოწყვლად ჯგუფებს ნაკლები ხელმისაწვდომობა აქვთ განათლებაზე, მათ შორის არიან სოციალურად დაუცველი პირები, შშმ/სსმ პირები, ეთნიკური უმცირესობები, და ა.შ (ექსპერტი 1).

აქვე ჩნდება შეკითხვა, რას აკეთებს სახელმწიფო იმისათვის, რომ მან მიაღწიოს მის მიერ დეკლარირებული პოლიტიკის მიზანს თანაბარი სოციალურ-ეკონომიკური პირობების შექმნის თაობაზე ზოგადი განათლების სისტემაში? “სამინისტროს აქვს მოსწავლეთა ტრანსპორტირების პროგრამა, არის ავტობუსები და სამარშუტო ტაქსები, რომლებიც დადიან მაღალმთიან რეგიონებში და სხვადასხვა სოფლებში მოსწავლეთა ტრანსპორტირების მიზნით - აი ასეთი ქმედებებია თანაბარი სოციალურ-ეკონომიკური პირობების შექმნა, მაგრამ როგორია რეალობა, ამას ყველაზე უკეთ მოწმობს TIMS, PIRLS და PISA, რომელთა შედეგებმაც ანახა ძალიან საინტერესო ტენდენცია, რომ არ უმჯობესდება ჯამურ მონაცემებში აკადემიური

შედეგები. სამივე განსხვავებული ორგანიზაციის კვლევის შედეგი ამბობს, რომ არნახულად დიდი ეკონომიკური უთანასწორობის არეკვლაა მოსწავლეებს შორის. მოსწავლეები, რომელთაც აქვთ დაბალი სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსი, მათი აკადემიური მოსწრება სტატისტიკურ ნიშნულზე დაბალია. ბავშვების [აკადემიურ მოსწრებას], განურჩევლად იმისა, ცხოვრობენ ქალაქსა თუ სოფელში, თუ მათი ოჯახი ძლიერია, თუ მათ უკან დგას შედარებით მაღალი სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსის მქონე ოჯახი, ტერიტორიებზე და სქესზე უკეთ ხსნის ეკონომიკური უთანასწორობა. ეს კი ყველაზე კარგი პრედიქტორია, რა განაპირობებს მის აკადემიურ წარმატება-წარუმატებლობას” (ექსპერტი 2).

კანონი და რეალობა - უმცირესობები, რელიგია, დისკრიმინაცია და სკოლის ვალდებულებანი

კანონი “ზოგადი განათლების შესახებ” აღნიშნავს, რომ დაუშვებელია ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სასწავლო პროცესის პოლიტიზება, საჯარო სკოლაში სასწავლო პროცესის რელიგიური ინდოქტრინაციის, პროზელიტიზმის ან იძულებითი ასიმილაციის მიზნებისათვის გამოყენება (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, მუხლი 13. 2005). ის უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად გვთავაზობს, რომ დაუშვებელია სკოლის მიერ საკუთარი უფლებამოსილებისა და რესურსების იმგვარად გამოყენება, რამაც შეიძლება პირდაპირ ან ირიბად გამოიწვიოს მოსწავლის, მშობლის და მასწავლებლის, აგრეთვე მათი გაერთიანებების რაიმე დისკრიმინაცია. ნებისმიერი განმასხვავებელი ქმედება ან გამონაკლისის დაშვება ჩაითვლება დისკრიმინაციად (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ მუხლი 13, 2005). სწორედ ამავე მუხლის ნაწილი 6 ცხადყოფს, რომ სკოლა ვალდებულია დაიცვას და ხელი შეუწყოს მოსწავლეებს, მშობლებს და მასწავლებლებს შორის შემწყნარებლობისა და ურთიერთპატივისცემის დამკვიდრებას, განურჩევლად მათი სოციალური, ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური და მსოფლმხედველობრივი კუთვნილებისა. ბოლოს კი, უმცირესობების ჭრილში ზოგადი განათლების კანონმდებლობა მიგვითითებს, რომ

სკოლა თანასწორობის საფუძველზე იცავს უმცირესობების წევრების ინდივიდუალურ და კოლექტიურ უფლებას, თავისუფლად ისარგებლონ მშობლიური ენით, შეინარჩუნონ და გამოხატონ თავიანთი კულტურული კუთვნილება (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, მუხლი 13). მაგრამ აქ ერთი ინკრიმენტული კომპონენტი იბადება დისკუსიისათვის, რაც როგორც ტერმინოლოგიურ, ისე შინაარსობრივ ამბივალენტობას ბადებს. აღსანიშნავია, რომ ფუნდამენტური საკითხია, იცავს თუ არა თავად ეს მუხლი ზოგადად უმცირესობების ინტეგრაციისა და სოციალური ფუნქციონირების საკითხს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში? უპირველეს ყოვლისა, როგორც ვხედავთ, კანონი ეხება მხოლოდ ეთნიკურ უმცირესობებს, რომელზეც, როგორც წესი, გადაჯაჭვულია მათი რელიგია. აქ მთავარი კითხვაა, არის თუ არა საკმარისი ეთნიკური უმცირესობების დაცვა მხოლოდ მათი ენისა და კულტურული კუთვნილების ან/და გამოხატვის უზრუნველყოფის მიმართულებით? თუმცა, აქვე მეორე პრობლემატური საკითხიც ჩნდება: სად არის რეგულირების ჩარჩო, რომელიც მოიცავს სხვა უმცირესობათა უფლებების უზრუნველყოფისა და მათი დაცვის გარანტიის საკითხებს?

ამავე კანონის მიხედვით, მოსწავლეს, მშობელს და მასწავლებელს კანონით დადგენილი წესით აქვთ რწმენის, აღმსარებლობისა და სინდისის თავისუფლება, ნებისმიერი ან არც ერთი რწმენისა თუ მსოფლმხედველობის ნებაყოფლობით არჩევის და შეცვლის უფლება. დაუშვებელია, ამავე პირებს დაეკისროთ ისეთი ვალდებულებების შესრულება, რომლებიც ძირეულად ეწინააღმდეგება მათ რწმენას, აღმსარებლობასა და სინდისს, თუ ეს არ ლახავს სხვათა უფლებებს, ან ხელს არ შეუშლის ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული მიღწევის დონის დაძლევას. საჯარო სკოლის ტერიტორიაზე კი, რელიგიური სიმბოლოების განთავსება არ უნდა ემსახურებოდეს არააკადემიურ მიზნებს (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, მუხლი 18). ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანი პრობლემები გვაქვს რელიგიური თავისუფლებისა და რწმენის უზრუნველყოფის საკითხებში. ჯერ ერთი, ჩვენ არ გვაქვს ეფექტური მექანიზმი, რომელიც დაიცავდა რელიგიური

უმცირესობის წარმომადგენელს იმ პირობებში, როდესაც ჯერ კიდევ ვაწყდებით ხატების კუთხეებსა და სამლოცველო ოთახებს სკოლებში. რასიზმისა და შეუწყნარებლობის საკითხის შესახებ ევროპულმა კომისიამ 2010 წელს გამოსცა მოხსენება საქართველოს შესახებ, სადაც "ECRI" რეკომენდაციით მოგვმართავს, რომ საქართველოს ხელისუფლება უნდა მიწვდეს თითოეულ საჯარო ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლას მნიშვნელოვანი და ნათელი გზავნილით, რელიგიური მრავალფეროვნების აღიარებისა და პატივისცემის შესახებ (ევროპული კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, 2010).

ეს ყველაფერი კი კონფლიქტის გამომწვევი შეიძლება გახდეს. პრობლემაზე მიუთითებს ისიც, რომ საზოგადოების მხრიდან გამოვლენილი მძაფრად არატოლერანტული, ქსენოფობიური განწყობების პირობებში და რელიგიური კონფლიქტების დროს, დომინანტი რელიგიური ჯგუფის მხრიდან მუსლიმი თემის გაუცხოებისა და მიუღებლობის პრობლემამ, ნათელი გახადა კოლექტიურ ცნობიერებაში და უმთავრესად განათლების სისტემაში არსებული სერიოზული ხარვეზები, რაც სახელმწიფოს მხრიდან დროულ და ეფექტურ ჩარევას ითხოვს. რელიგიურ კონფლიქტებში აირეკლებოდა ის განწყობები და დამოკიდებულებები, რომელიც კონფლიქტების ადგილებში მდებარე სკოლებში არსებობდა (სეკულარიზმის კრიზისი და ლოიალობა დომინანტი ჯგუფის მიმართ, სახელმწიფოს როლი 2012-2013 წლებში საქართველოში გამოვლენილი რელიგიური კონფლიქტების მოგვარებაში, 2013).

უმცირესობების, რწმენისა და რელიგიის საკითხებზე სიღრმისეული ინტერვიუს პროცესში ყურადღება გაამახვილა ექსპერტმაც:

"ჩვენი ზოგადი განათლების სისტემა აღიარებს ყველაზე უმტკივნეულო უმცირესობას საქართველოში. ყველაზე უმტკივნეულოა ეთნიკური უმცირესობა, ვინაიდან საქართველო არ არის მონოეთნიკური ქვეყანა. უმეტესად ეთნიკური უმცირესობების პრობლემა იქმნება ურბანულ ცენტრებში და რატომ არა რურარულ ცენტრებში? პირობითად, ახალქალაქში არის უმცირესობა, მაგრამ ის საკუთარ სკოლაში უმრავლესობაა. ეს პრობლემა კი არის თუნდაც თბილისსა და ქუთაისში,

სადაც ის მართლაც უმცირესობაა. საქართველოში ეთნიკური უმცირესობა ებმის რელიგიურ უმცირესობას. ჩვენ არასოდეს არ გვაქვს პრობლემა ეთნიკურობაზე, მასწავლებლებიც კი ღიად დეკლარირებენ, რომ ჩვენ არანაირი პრობლემა არ გვაქვს ეთნიკურობაზე, რომ მე მიზის ებრაელი თუ სომეხი კლასში, მაგრამ როგორც კი გადადიხარ რელიგიურზე, პრობლემა მწვავედება. ანუ ებრაელი მოსწავლის პრობლემა უფრო იუდაიზმშია, ვიდრე ებრაელობაში, აზერბაიჯანელი მოსწავლის პრობლემა ისლამშია და არა აზერბაიჯანელობაში. აქ კი რელიგიური ფაქტორი გამოდის წინ. ყველაზე პრობლემური გვაქვს სექსუალური უმცირესობები, რომელიც არის ტაბუდადებული თემა. ეთნიკური და რელიგიური იდენტობა ხილვადია, ის უფრო ღია და საჯაროა, სექსუალური უმცირესობები კი გაშლილია, დისტრიბუციულ დონეზე სკოლებში. ყველაზე უკეთ გენდერულ როლებს აყალიბებს სკოლა, როგორი უნდა იყოს გოგო ან ბიჭი. ბიჭი ხარ და რა გატირებს? აი სწორედ ბულინგი მოდის აქედან, თუ კი იმ გენდერულ როლს ვერ ერგები, რასაც აყალიბებს სკოლა” (ექსპერტი 2).

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში მოსწავლის დასჯა ან დასჯის მცდელობა ქართული ზოგადი განათლების სისტემისათვის მკვეთრად დამახასიათებელი ნიშანია. კანონი ზოგადი განათლების შესახებ მიუთითებს, რომ დაუშვებელია სასტიკი ან ისეთი დისციპლინური სახდელის გამოყენება, რომელიც ლახავს პირის პატივსა და ღირსებას. სასწავლო პროცესში უსაფრთხო გარემო ქართული ზოგადი განათლების სისტემისათვის მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. როგორც უკვე ვახსენეთ, დაუშვებელია სკოლაში ძალადობა მოსწავლის ან ნებისმიერი სხვა პირის მიმართ. ფიზიკური ან/და სიტყვიერი შეურაცხყოფის შემთხვევაში სკოლა ვალდებულია, დაუყოვნებლივ მოახდინოს სათანადო რეაგირება (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, მუხლი 20). ჩვენ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საქართველოს კანონმდებლობა ზოგადი განათლების სფეროში მართლაც ეფუძნება ლიბერალ-დემოკრატიულ პრინციპებს და ის დეკლარირების დონეზე უზრუნველყოფს მოსწავლის საუკეთესო/ჭეშმარიტი ინტერესების დაკმაყოფილებას, რომელიც იმპლემენტაციის თვალსაზრისით ისახება მისი უფლებების გარანტირებულ უზრუნველყოფაში,

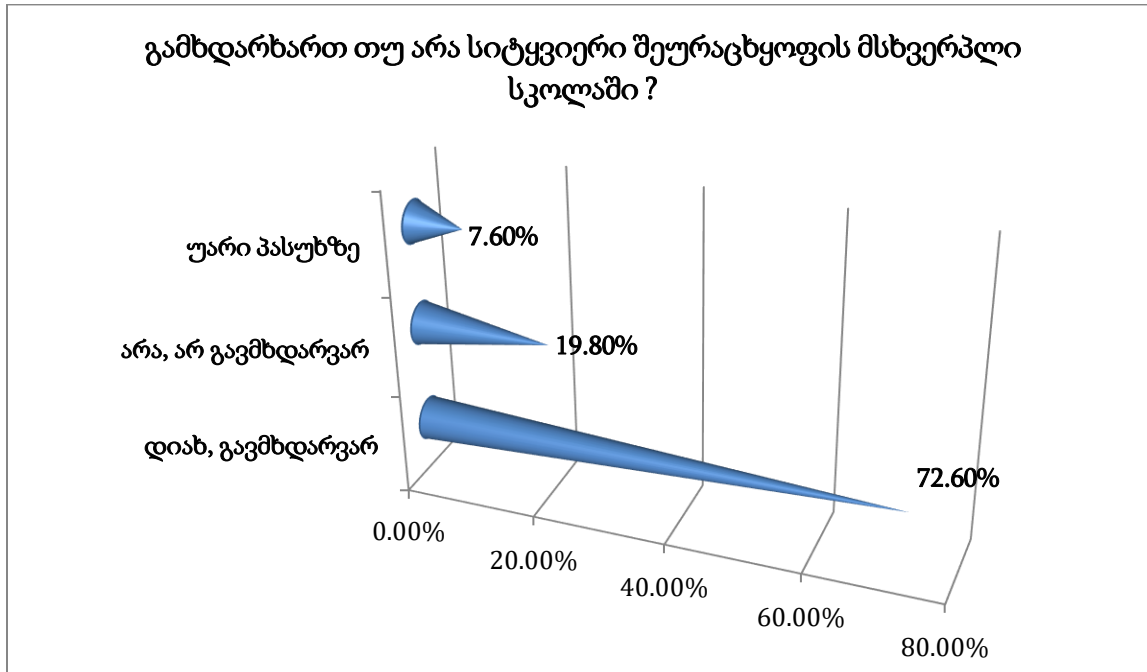
თუმცა ისტორიულ რაკურსს რომ გადავხედოთ, კანონის მიღებიდან 3 წლის შემდეგ UNICEF-ის კვლევაში საქართველოს სკოლებში, რომელიც ეხებოდა ძალადობის საკითხებს, აღინიშნა, რომ მოსწავლეთა 47,1% ფიზიკურ ძალადობას, ხოლო 47.5% ფსიქოლოგიურ ძალადობას განიცდიდა (ეროვნული კვლევა საქართველოს სკოლებში ძალადობის შესახებ, 2008). უნდა ითქვას ისიც, რომ კვლევები მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობისა და სახელმწიფო პოლიტიკის სფეროში აქტიურად ბოლო ათი წელია დაიწყო. ძალადობის პროცენტული მაჩვენებელი ყველაზე მაღალი აღმოსავლეთ ევროპაში ფიქსირდება, რუმინეთსა და უნგრეთში, თუმცა მონაცემები არ არის ხელმისაწვდომი საქართველოსთვის (Akiba, 2002). 2002 წლისათვის ეს საკითხი ძალიან დიდ პრობლემას წარმოადგენდა, როგორც მინიმუმ იმიტომ, რომ არანაირი სტატისტიკა და მონაცემი არ არსებობდა, რომელიც მიახლოებით მაინც აღწერდა მოსწავლეთა უფლებრივ მდგომარეობას ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში. ზემოთ ნახსენებმა ბოლო პერიოდის კვლევებმა და სტატისტიკურმა მონაცემებმა კი პრობლემად დაგვიხატა მოსწავლეთა უფლებათა დაცვის საკითხი. დასკვნის სახით რომ ვთქვათ, თავის მხრივ თვისებრივმა კვლევამ ნათლად დაგვანახა ზოგადი განათლების სისტემაში არსებული პრობლემები. ჩვენ დანამდვილებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სისტემა ზედმიწევნით ვერ პასუხობს მოსწავლეთა საჭიროებებს და მის დეკლარირებულ პრინციპებს, პოლიტიკის განხორციელების დონეზე.

რაოდენობრივი კვლევის შედეგი და დისკუსია

მოსწავლეთა უფლებრივი მდგომარეობისა და სახელმწიფო პოლიტიკის საკითხებთან დაკავშირებით რაოდენობრივი კვლევის შედეგებმა, მკვეთრად დაგვანახა პრობლემათა სენსიტიურობა.

მოსწავლეთა 72,6% გამხდარა სიტყვიერი შეურაცხყოფის მსხვერპლი ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში. ეს მიუთითებს იმაზე, რომ

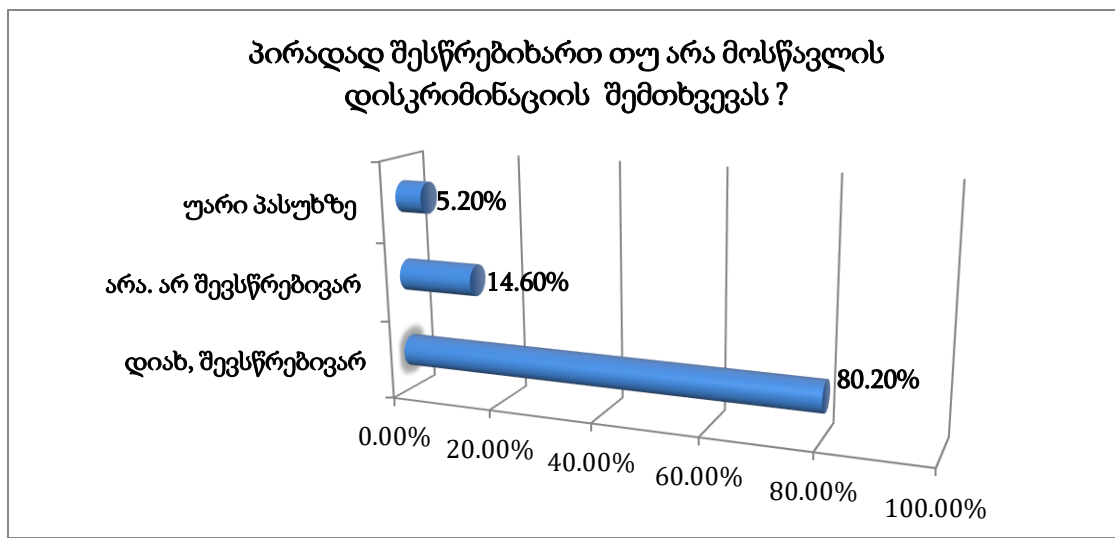
„საქართველოს “კანონი ზოგადი განათლების შესახებ,” მუხლი 20, ძალადობის დაუშვებლობა, უსაფრთხოება და წესრიგის დაცვა,“ ეფექტურად ვერ ხორციელდება.

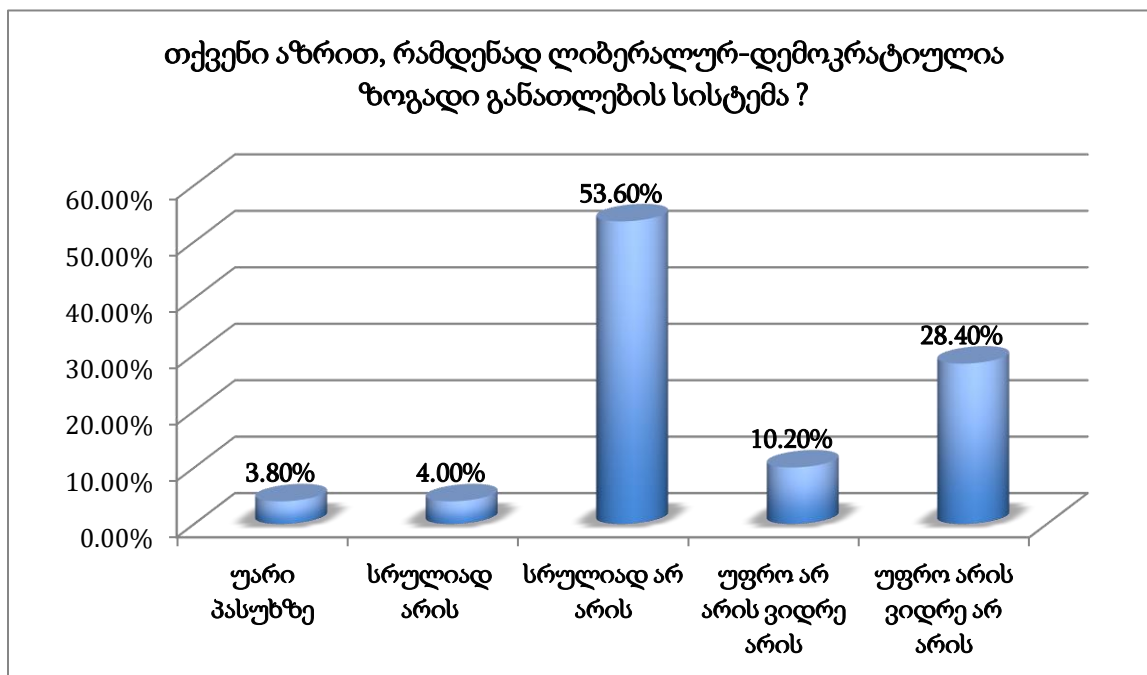
დიაგრამა 1.

ცნობილია, რომ გამოკითხულთა 80,2% პირადად შესწრებია მოსწავლის დისკრიმინაციის შემთხვევას, რაც მკვეთრად ნეგატიური ტენდენციაა, ეს კი მეტყველებს შემდეგზე, რომ ამავე კანონის მუხლი 13 ვერ უზრუნველყოფს ამ პრობლემის აღმოფხვრას, რომლის შინაარსობრივი მხარე ცალსახად მიუთითებს დისკრიმინაციის აკრძალვასა და უმცირესობათა უფლებების დაცვაზე.

დიაგრამა 2 .

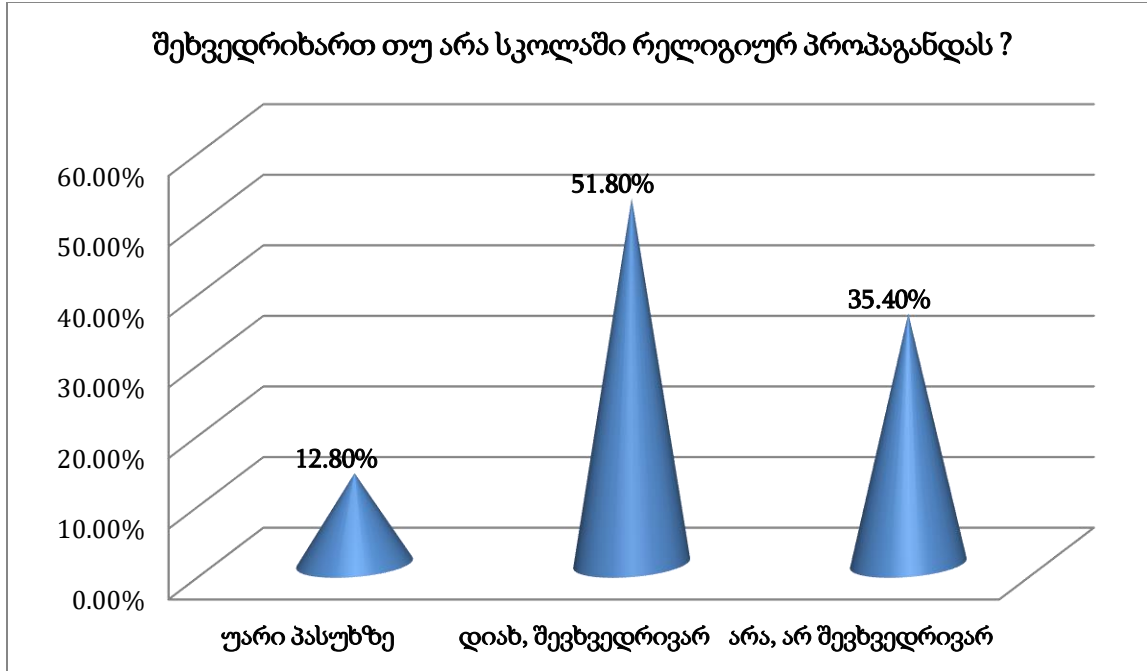

ყურადსაღებია ის ფაქტი, რომ გამოკითხულთა მხოლოდ 4% ამბობს, რომ ზოგადი განათლების სისტემა სრულიად არის დამყარებული ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებზე, როგორც ვხედავთ ტენდენცია მკვეთრად ნეგატიურია, რის საფუძველზეც მივდივართ შემდეგ გარემოებასთან, რომ საქართველოს კანონის „ზოგადი განათლების შესახებ“ მე-3 მუხლი, რომელიც ეხება ზოგადი განათლების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითად მიზნებს, დეკლარირებულად რჩება და მისი იმპლემენტაცია ვერ ხერხდება.

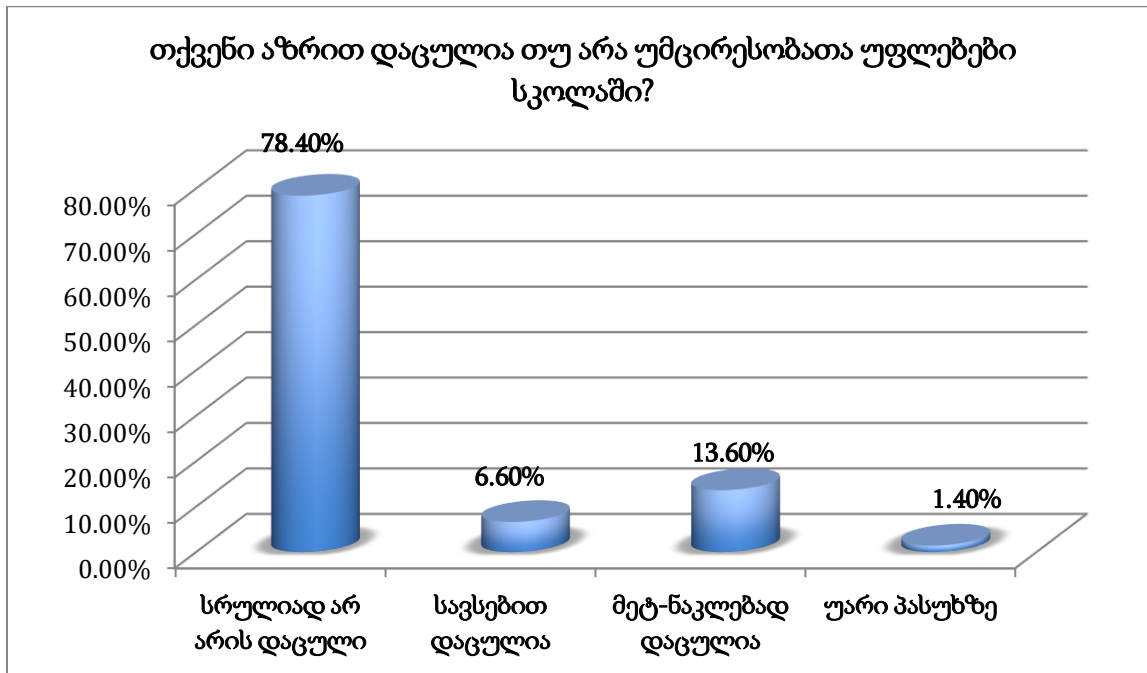
დიაგრამა 3.

გამოკითხულ რესპოდენტთა 51,8% შეხვედრია სკოლაში რელიგიურ პროპაგანდას, რაც მკვეთრად ნეგატიური ტენდენციაა და კავშირშია ნახსენები კანონის მე-13 და მე-18 მუხლების ეფექტიანი ფუნქციონირებას საკითხთან.

დიაგრამა 4.

78,4% თვლის, რომ უმცირესობათა უფლებები სკოლაში დაცული სრულიად არ არის. ეს ტენდენციაც ნეგატიურია და კვლავ ეჭვქვეშ აყენებს ნახსენები კანონის მუხლი 13-ის იმპლემენტაციის საკითხს.

დიაგრამა 5

დასკვნა

საქართველოს ზოგადი განათლების ინსტიტუციონალური დიზაინი ლიბერალ-დემოკრატიული ფასეულობების მატარებელია. სახელმწიფო დეკლარირებს თანასწორობის, ურთიერთმიმდებლობის, სამართლიანობის, უმცირესობათა უფლებების დაცვის, ინდოქტრინაციის აკრძალვისა და სხვა მნიშვნელოვან საკითხებს. თუმცა იკვეთება ტენდენცია, რომ დეკლარირებული მიზნები რჩება მიზნებად და ვერ ხორციელდება აღნიშნული პრინციპების იმპლემენტაცია, რისი პრედიქტორიც ნაშრომში მოყვანილი რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის შედეგებია. სწორედ, აღნიშნული კვლევის ფარგლებში დგინდება, რომ მოსწავლეთა უფლებები ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში მნიშვნელოვნად ირღვევა, რაც უკავშირდება ზემოთქმული კანონის შემდეგ მუხლებს: 3, 13, 18, 20 და მათი აღსრულების საკითხს. ასევე თვისებრივი კვლევის ფარგლებში წინ წამოიწია ზოგადი განათლების სისტემაში მოსწავლეთა სათანადო სოციალურ-ეკონომიკური პირობების საკითხი, რომელიც რეგულირდება ზოგადი განათლების კანონის მუხლი 9-ის საფუძველზე. კვლევის შედეგად მნიშვნელოვანი პრობლემები გამოვლინდა უმცირესობათა უფლებების, რელიგიური სეკულარიზმის, დისრკიმინაციის შემთხვევებისა და სკოლის ვალდებულებების აღსრულების კონტექსტში. აქვე ვასკვნით, რომ ზოგადი განათლების სისტემაში მნიშვნელოვნად დგას მოსწავლეთა სოციალური და ეკონომიკური უთანასწორობის პრობლემა, რაც მათ აკადემიურ შედეგებში აისახება. ამას მიუთითებს საექსპერტო ინტერვიუები და უკვე არსებული მონაცემები. საბოლოო ჯამში, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ჩემ მიერ მოყვანილი ჰიპოთეზები გამართლდა და მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა ზოგადი განათლების განვითარებისათვის აღნიშნული პრობლემები ათეული წლებია პრობლემად რჩება.

ბიბლიოგრაფია

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, 10/12/1948

ევროპული კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, მოხსენება საქართველოს შესახებ, (მონიტორინგის მეოთხე ციკლი), მიღებულია 2010 წლის 28 აპრილს, გვ.28. პარ. 41; <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Georgia/GEO-CbC-IV-2010-017-GEO.pdf>

სეკულარიზმის კრიზისი და ლოიალობა დომინანტი ჯგუფის მიმართ, სახელმწიფოს როლი 2012-2013 წლებში საქართველოში გამოვლენილი რელიგიური კონფლიქტების მოგვარებაში, ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი, თბილისი, 2013, გვ. 24

ეროვნული კვლევა საქართველოს სკოლებში ძალადობის შესახებ, საქართველოს საზოგადოებრივი ჯანდაცვისა და მედიცინის განვითარების ფონდი, 2008, გვ 5
საქართველოს განათლების, მეცნიერების კულტურისა და სპორტის სამინისტროს - საქართველოს რეფორმების ასოციაციის 2019 წლის 23 მაისის წერილი, MES 8 19 00625024

საქართველოს მთავრობის დადგენილება განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი სტრატეგია 2017-2021წწ

კანონი ზოგადი განათლების შესახებ - 04/08/2005წ

საქართველოს კონსტიტუცია - 24/08/1995 წ

Cox A. (2018) The current education system is failing our students. “An examination of causes of educational inequity”.

RAO V. K. (2007) Education system A P H publishing corporation.

Schütz, G., Ursprung, H. W., & Wößmann, L. (2008). *Education Policy and Equality of Opportunity. Kyklos, 61(2), 279–308.*

Akiba M. Student Victimization: National and School System Effects on School Violence in 37 Nations. *American Educational Research Journal.* 2002; 39(4): 829-853